

Vi lever stadig i kapitalismens billedrige

Bogen 'Det spektakulære samfund' (tidligere kendt som 'Skuespilsamfundet') af Guy Debord foreligger nu i ny dansk oversættelse. Det spektakulære samfund skal ifølge Debord forstås som samfundet, hvor varerne og alle menneskelige relationer er medieret gennem billeder

Af Tobias Dias

Den kunstneriske og politiske bevægelse Situationistisk Internationale er ofte beskrevet som den sidste avantgarde. Som det sidste forsøg på at sætte kunsten bag revolutionens vogn. I modsætning til mellemkrigstidens radikale avantgardebevægelser, der enten helt forsøgte at afskaffe kunsten – som dadaisterne – eller at virkeliggøre den i en højere sfære – som surrealistene – stræbte situationisterne efter at afskaffe og virkeliggøre kunsten i én og samme gestus. Kunsten skulle overskrides i 'situationer', som de kaldte dem, der legende og eksperimenterende satte spørgsmålstejn ved de mest fundamentale dele af samfundet.

Netop det skete ifølge situationisterne under studenterrøret i maj 1968. Året før udkom grundlæggeren Guy Debords bog *Det spektakulære samfund*. Bogen blev hurtigt udsolgt, og i forbindelse med udgivelsen af et tredje oplag i 1971 skrev Debord i et brev til redaktøren: »Den situationistiske teori, som eksploderede i maj«. Debord og andre fra den situationistiske gruppe deltog selv i majoprørets revolutionære begivenheder. For en kort stund blev grænserne mellem teori, kunst og praksis udvisket. En anden verden kunne anes i horisonten. Der skulle imidlertid ikke gå længe, før røgen fra teoriens eksplosioner var forduftet.

Som den australske medieteoriker McKenzie Wark har beskrevet det, forsøgte situationisterne indædt at invadere og undergrave det spektakulære samfund, men spektaklet svarede effektivt tilbage med at invadere situationisterne, der på et tidspunkt også havde talt en dansk kortage bestående af blandt andet Asger Jorn, Jørgen Nash og Jens Jørgen Thorsen.

Situationisterne blev hurtigt kustoder for deres eget billede, hvilket førte til deres opløsning i 1972. Samme år som den første danske udgave af Debords bog – oversat af Ole Klitgaard med titlen *Skuespilsamfundet* – udkom på Rhodos Bibliotek.

Bogen med de 221 fortættede teser er siden hen blevet kanoniseret og har opnået mytestatus – som et billede på en fortabt tid, et sidste desperat skrig om proletariatets 'historiske mission', men også blot som 'kritisk teori' på universiteternes og kunstverdens ammunitionslager. Selv dem, der ikke har læst bogen, kender formentligt forsideillustrationen, der prydede den engelske oversættelse fra 1983: billedet af 3D-brillebærende biografængere.

Nu er den udkommet i en ny dansk udgave oversat af Louise Bundgaard og Gustav Johannes Hoder.

Det billede, samfundet er

Det spektakulære samfund er det stadie i kapitalismens historie, hvor kapitalen er blevet til et billede og arbejderne til tilskuere. Debord starter bogen med en af hans mange såkaldte détournements – en strategi udviklet af situationisterne, der bedst kan oversættes til 'fordrejning' eller 'kapring'. Hvor Marx i *Kapitalen* beskriver, hvordan rigdommen i det kapitalistiske

samfund viser sig som en »uhyre vareophobning«, slår Debord i bogens første tese tonen an ved at tale om den »uhyre akkumulation af spektakler«, der præger de moderne vestlige samfund.

Ifølge Debord havde efterkrigstidens kapitalisme i den vestlige verden i stigende grad 'befriet' arbejderne »fra den konstante mistanke«, der tilkom ham eller hende på arbejdspladsen. Arbejderklassens kompromis med arbejdsgiveren i 50'ernes og 60'ernes højkonjunkturer, der førte til en højere løn og bedre vilkår på bekostning af en nedtoning – hvis ikke helt annullering – af klassekampen, transformerede i stigende grad arbejderne til en blot og bar forbruger. Forbrugssfæren bliver rummet, hvor »varens humanisme« får lov at udfolde sig i fuldt flor, her behandles arbejderne med »overivrig høflighed« – som en »meget vigtig person«. Kapitalismen viser angiveligt sit menneskelige ansigt, men undervejs omdannes arbejderne til en tilskuer – »tilskuer til den ekspanderende reklameindustri, til filmværket, til tv'ets enorme udbredelse og ikke mindst tilskuer til sig selv«.

Det spektakulære samfund er et nyt stadie i kapitalismens historie, for så vidt arbejderne nu ikke blot udbyttes af kapitalisten, men også af billederne og de evindelige blikke, de tiltrækker. *Det spektakulære samfund* skal således ifølge Debord forstås som samfundet, hvor varerne og alle menneskelige relationer er medieret gennem billeder. Analytisk betragtet er *Det spektakulære samfund* derfor ikke en traditionel kritisk afdækning af de kapitalistiske samfunds ideologiske kræfter. Det er en analyse af, hvordan ideologien har 'materialiseret' sig, som Debord beskriver det. Spektaklernes voksende mængde af billeder udgør således ikke blot overbygningen til en økonomisk base, som ortodokse marxister vil sige, men »det nuværende samfunds vigtigste produktion«. *Det spektakulære samfund* er for Debord et mareridt af billeder, der kører i loop. Og et samfund bestående af menneskekroppe, der adskilt fra hinanden ser passivt til.

Debords analyse er ofte blevet tilskrevet en profetisk status. Som om den bare får mere og mere ret, jo mere æstetiseret og teknologisk medieret vores samfund bliver. Der er mange gode grunde til at forholde sig kritisk til sådanne selvforklarende postuler. Ikke desto mindre er Debords analyse uomgængelig i forsøget på at forstå kapitalismens kulturelle logikker og den maniske produktion af billeder. Hvordan det 'uundværlige pynt', som Debord kalder det, og spektaklets 'lærred' – i dag vil vi nu nok sige 'skærmen' – er behersket af den politiske økonomi.

De lærde og de dumme

I den forstand er en nyudgivelse mere end kærkommen. Det er selvfølgelig først og fremmest ikke mindst titlen, der springer i øjnene. Det skal vi lige vænne os til. Ikke *Skuespilsamfundet*, men *Det spektakulære samfund*. Det klæder på mange måder analysen at komme fri fra den specifikke teatermetaforik og nærmere en idé om en mere generel optisk iscenesættelse, en skinagtighed eller sanselig abstraktionsproces, som den etymologiske afledning, det latinske speculum som blandt andet betyder spekulat, også alluderer til. Spektaklet degraderer »alles konkrete liv til et spekulativt univers«, som Debord skriver.

Oversættelserne Louise Bundgaard og Gustav Johannes Hoder har, så vidt jeg kan se, gjort et fremragende stykke arbejde. Der, hvor Ole Klitgaard enten helt fejlede eller blot tog sig store friheder, har de bragt teksten nærmere sit franske ophav. Det er en notorisk besværlig og kringlet tekst, og det har oversætterne ikke forsøgt at fritage læseren i at dykke ned i.

Når det er sagt, er der en åbenlys fare i at gøre Debord til én af vor samtidige. Ingen kan bestride, at vi lever i optøjernes æra. Og med Debord kan vi blive mindet om, at der er en lang 'kunstpolitisk' og revolutionær tradition, der forholder sig hensynsløst kri-

tisk til partiet, fagforeningen og nationalstaten som løsninger på kapitalismens udbytning og vedvarende kriser. En kritik af disses billedformer, kunne man sige, der insisterer på ikke blot at lave modbilleder, men helt at befri sig fra kapitalismens billedverden. Som Mikkel Bolt og Dominique Routhier, der med ca. 15 års mellemrum begge har skrevet afhandling om situationisterne, gør opmærksom på i deres noget barokke efterord, findes bogens 'virkelige' efterord derfor også – ligesom Debords kommentar til redaktøren indikerede – »udenfor bogen, på gaden, på murene, bag barrikaden«.

Men heraf er det samtidig desto vigtigere, at vi husker at konfrontere, hvad der giver noget af analysen den største forførelseskraft og givetvis også er noget af det, der gør, at alt fra chikke oliepengefinanserede kuratorer, dekadente digtere og borgerlige journalister er i stand til intuitivt at omfavne tesen uden nødvendigvis helt at følge præmisserne eller konklusionen: Det intuitivt rigtige i konstateringen af, at vi blot er passive og hallucinerede marionetdukker i et spektakel, vi ikke selv har iscenesat.

Debord advarede selv mod den »spektakulære kritik af spektaklet«, men hans analyse er hele tiden i fare for at facilitere sit mest mareridtsagtige, selvopfyldende scenarie. At frarøve enhver form for agens hos de 3D-brillebærende betragtere: deres blik, deres kroppe, deres samfundsmæssige organisationer. Det har selvfølgelig at gøre med selve bogens udsigelsesposition, der hviler på en distinktion mellem den lærde avantgarde og de uvidende masser, læreren og eleven. En distinktion, hvis meget mulige udfald er, at det eneste, kritikken redder, er sin egen overlegenhed og retten til at fordømme dem, der ikke har forstået, hvad der foregår.

I den forstand er Debords stadig uundværlige analyse sin egen værste fjende.

»Jeg er ikke én, der retter mig selv,« som han selvhøjtideligt skriver i 1992-forordet. At gå i Debords fodspor i dag, såfremt der er noget spor tilbage, må imidlertid nødvendigvis indebære at rette, kapre og fordreje hans analyse. Eller som Debord selv skriver i en af sine détournements af den franske digter Comte de Lautréamont: »Ideer forbedres. Ordenes mening bidrager dertil. Plagiat er nødvendigt. Fremskridtet forudsætter dette. Det omfatter en forfatters fraseering, betjener sig af hans udtryk, udviser en falsk idé og erstatter den med den rette idé.«

Det er bare at gå i gang.

modernetider@information.dk

Guy Debord

Det spektakulære samfund
Oversat af Louise Bundgaard og Gustav Johannes Hoder
Antipyrene
240 sider. 200 kroner